

ПОСТАТІ, ПОДІЇ, ПОВІДОМЛЕННЯ

ПАТРИАХУ УКРАЇНСЬКОЇ ГЕОГРАФІЇ, ПЕТРУ ГРИГОРОВИЧУ ШИЩЕНКУ -85-

Петро Григорович Шищенко

*Доктор географічних наук, професор кафедри географії України
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
член-кореспондент Національної академії педагогічних наук України*

Етапи науково-педагогічної роботи:

Після закінчення географічного факультету Київського державного університету ім. Тараса Шевченка у 1959 році працював техніком, інженером, начальником ґрунтознавчої партії науково-дослідного інституту землеробства.

З 1961 року - аспірант за спеціальністю «фізична географія». Київського державного університету імені Тараса Шевченка, з 1964 по 1974 рр. – заступник декана географічного факультету. В період 1971-1981 рр. - завідувач кафедри фізичної географії Київського університету імені Тараса Шевченка. 1981-1984 - докторантура за спеціальністю «фізична географія, геофізика і геохімія ландшафтів». Київський національний університет імені Тараса Шевченка. 1985-1989 – декан географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка; 1989-1992 рр. - проректор з навчальної роботи природничих факультетів Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 1994-1999 рр. – декан географічного факультету Київського

національного університету імені Тараса Шевченка, з 2000р - теп. час -професор кафедри географія України. Київський національний університет імені Тараса Шевченка;

Розробив та викладає навчальні дисципліни:

Ландшафтне планування рекреаційних територій, ОР магістр, перший рік навчання, лекції, проекти.

Основи рекреаційного ландшафтознавства, ОР магістр, перший рік навчання, лекції, семінари.

Методологія туристсько-рекреаційних досліджень, ОР магістр, перший рік навчання, лекції, семінари.

Конструктивно-географічні основи збалансованого рекреаційного природокористування, ОР магістр, перший рік навчання, лекції, семінари.

Теорія та методологія географічних досліджень, ОР магістр, перший рік навчання, лекції, семінари.

Інновації в географічній освіті.

Управління проектами та програмами в сфері географії рекреації та туризму.

Методологія та організація наукових досліджень з основами інтелектуальної власності.

Основний напрямок наукових досліджень: Теоретико-методологічні засади геоecологічного аналізу, геоecологічне обґрунтування схеми і проектів регіонального природокористування; дидактичні проблеми географічної освіти в міжнародному і регіональному вимірах.

Базові монографії, навчальні посібники, підручники:

Прикладная физическая география. — К., 1988.

Принципы и методы ландшафтного анализа в региональном проектировании. — К., 1999.

Географія: навч. посіб. — К., 2006 (у співавторстві).

Фізична географія України: підручник. — К., 2006 (у співавторстві).

Географія: Україна і світ. — К., 2008.

Загальне землезнавство: підручник. — К., 2008 (у співавторстві).

Фізична географія материків і океанів. Том 1. Азія. — К., 2009 (у співавторстві). Фізична географія материків і океанів. Африка, підручник П.Г. Шищенко, В.В. Удовиченко, Н.В. Петрина; за ред. П.Г. Шищенко.- К.: ВПЦ «Київський університет, 2016.-575с.

Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Геоєкологія: Термінологічно-глумачний словник. Київ ПП «Дірект Лайн», 2016, 412с.

Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Конструктивно-географічні основи раціонального природокористування: підручник. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2015. 395с.

Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Основи екології: підручник (вид.2-ге випр. і доп.). Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2015. 517 с.

Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Геоєкологія України: підручник. Київ: ДП «Прінт Сервіс», 2017. 494 с.

Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Прикладна геоєкологія : підручник . Київ: ПВТП «LAT&K», 2020. 440с

Громадська діяльність

Президент Українського географічного товариства (1995-2013);

Головний вчений секретар Українського географічного товариства (1975-1995);

Член Вченої ради Київського національного університету імені Тараса Шевченка (1985-2005);

Голова спеціалізованої вченої ради з географічних наук в КНУ ім. Т. Шевченка (2013-2015);

Голова експертної ради з географічних наук ВАК України (1993-1997, 2000-2002, 2004-2005);

Голова Науково-методичної комісії з географії Міносвіти України (1992-1999);

Член секції наук про Землю Комітету по державних преміях України в галузі науки і техніки (1994-1999);

Член експертної ради з природничих наук та математики Державної акредитаційної комісії України (1985-2005);

Відповідальний редактор наукового збірника «Фізична географія та геоморфологія» (заснований у 1970 році до 2020 року);

Член редколегії «Географічної енциклопедії України», «Екологічної енциклопедії», «Національного атласу України», «Українського географічного журналу», журналу «Географія та економіка в рідній школі» та інших періодичних вітчизняних та зарубіжних видань.

Наукові та державні відзнаки:

Медаль НАПНУ «Іван Франко» (2021);

Відзнака Вченої ради Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2016);

Медаль «Володимир Мономах» (2016);

Медаль «Григорій Сковорода»(2011);

Заслужений професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2009);

Подяка президента України (2009);

Почесна грамота Верховної ради України (2008);

Медаль «Ушинський К.Д.» (2006);

Премія Тараса Шевченка Київського національного університету (1998, 2007);

Заслужений діяч науки і техніки України (1999);

Почесний професор Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського (1994);

Почесний доктор Honoris causa Ужгородського національного університету (1994);

Лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1993)

З науковцями Тернопільського національного педагогічного університету спілкування тісні і продуктивні

У 1999, 2004, 2010 - бере очну участь у міжнародних наукових конференціях географічного факультету виступає на зустрічах з викладачами і студентами

У 2006 році Шищенко П.Г. очолює комісію Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року» у номінації географія, що проходив у Тернополі

У 2010 році П.Г. Шищенка призначено офіційним опонентом на захисті докторської дисертації Л.П. Царика.

П.Г.Шищенко регулярно передає у фонди бібліотеки ТНПУ свої базові монографії, навчальні посібники

Колектив географічного факультету ТНПУ, члени редколегії наукового часопису сердечно вітають ювіляра. Доброго Вам здоров'я, успішних наукових пошуків і скорення нових вершин в українській географічній освіті і науці!

50 – Й ВИПУСК ЧАСОПISУ НАУКОВІ ЗАПИСКИ ТНПУ. СЕРІЯ ГЕОГРАФІЯ

Перший номер фахового часопису «Наукових записок» за 2021 рік водночас є 50-м з моменту заснування журналу. Постановою президії ВАК України від 11.09.1997 р. № 2/7 „Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету”. Серія: географія затверджені як збірка наукових праць, в якій можуть публікуватися результати дисертаційних досліджень [1]. У 1998 році був опублікований перший номер наукового часопису. До складу редакційної колегії наукового видання увійшли [2]:

С.І. Ішук – доктор географічних наук, професор
Я.І. Жупанський - доктор географічних наук, професор
О.В. Заставецька – кандидат географічних наук, доцент
І.П. Ковальчук – доктор географічних наук, професор
Й.М. Свинко – кандидат геолого-мінералогічних наук, професор
Л.П. Царик - кандидат географічних наук, доцент (головний редактор)

Перший номер часопису був опублікований у далекому 1998 році. В журналі започатковані рубрики:

- історія географії, історична географія;
- фізична географія;
- економічна і соціальна географія;
- конструктивна географія і геоекологія;
- раціональне природокористування і охорона природи.

У ранніх номерах журналу основними дописувачами були науковці географічних факультетів Тернополя, Львова, Чернівців, інших університетських центрів, а також фахівці Державного управління з охорони природи. Щороку з друку виходили дві збірки травневого та листопадового випусків.

У 1999 році було прийнято рішення про запрошення до співпраці у редакційній колегії часопису двох знаних в Україні науковців – доктора географічних наук, професора С.П. Позняка та доктора економічних наук, професора Б.М. Данилишина. З відкриттям у багатьох вузах спеціальності „Туризм”, з’явилась необхідність появи у часописі нової рубрики з рекреаційної географії і туризму (2004). З 2006 року членом редакційної колегії збірки став доктор географічних наук, професор М.Я. Сивий.

Географія авторів публікацій наукового часопису зведена у декілька таблиць сухої статистики. Однак вона свідчила про те, що фахове видання є необхідним і користується попитом наукової громадськості України. За одинадцятилітній період функціонування часопису випущено 25 його номерів, з яких три номери є спецвипусками міжнародних наукових конференцій [2]. Всього у виданні опубліковано 924 статті науковцями усіх регіонів України. Авторами 60% статей є доктори наук, професори, кандидати наук, доценти, старші наукові співробітники, провідні спеціалісти наукових, науково-дослідних установ, навчальних закладів. Близько 40% публікації припадає на аспірантів, здобувачів, викладачів навчальних закладів, вчителів, магістрантів, студентів. Середньостатистичний випуск, з урахуванням трьох спеціальних видань конференцій, містить 37 наукових публікацій. Особливо виділяються за кількістю публікацій наукові збірки 2002, 2004, 2005 років, що пов’язано з проведенням на географічному факультеті ТНПУ міжнародних наукових форумів. Найчисельнішими є публікації на суспільно- географічну (34%), конструктивно-географічну (16%), природничо-географічну (15%) та природоохоронну(14%) тематики [10 -ліття].

У матеріалах часописів представлені публікації таких провідних вчених як Л.Г.Руденка, О.І.Шабля, П.Г.Шищенко, Я.Б.Олійника, С.М.Стойка, Я.І.Жупанського, М.Д.Пістуна, С.П.Позняка, О.М.Адаменка, С.І.Ішука, В.П.Палієнко, В.І.Нагірної, В.П.Руденка, Г.І.Денисика, І.П.Ковальчука, відомих українських науковців Я.О.Мольчака, В.А.Барановського, В.М.Петліна, Л.І.Зеленської, О.В.Заставецької, К.А.Немеця, Л.М.Немець, Х.В.Бурштинської, О.П.Ковальова, В.В.Корженевського, М.Ю.Костриці, А.Й.Швиденка, Й.М.Свинка, С.І.Кукурудзи, А.В.Мельника, Л.А.Волкової, І.М.Волошина, І.І.Назаренка, Д.І.Ковалишин, М.О.Клименка, В.В.Грубінка, В.М.Гуцуляка, В.О.Джамана, Б.В.Кіндюка, А.І.Кривульченка, В.П.Круля, К.Й.Кілінської, М.Я.Сивого, Б.Я.Голояда, С.А.Лісовського, Ю.С.Ющенко, Я.О.Адаменка, Н.В.Муніч, І.М.Пушкара, М.П.Мальської, Л.П.Царика, М.М.Книш, Я.О.Мариняка, М.І.Кульбиди, а також зарубіжних вчених С.Яніка, Й.Партики, А. Дудіч-Фальновської та багатьох інших.

Необхідно відмітити серію публікацій Й.М.Свинка, присвячену невідомим широкому колу видатних вчених-географів, геологів, педагогів – Івану Теслі, Юліану Медвецькому, Миколі Мельнику, Юрію Полянському. Публікації І.Л.Дітчука на історико-географічну тематику завжди

приваблюють своєю оригінальністю і не традиційністю. Фундаментальні праці з екологічної географії – нового напрямку еколого-географічних досліджень, - випущені з під пера П.Г. Шищенка, В.А. Барановського, Я.Б. Олійника є класичним взірцем наукових публікацій. У матеріалах збірок представлена низка оригінальних публікацій, як за вибором тематик, так і за постановкою завдань.

Особливим доробком наукового видання є публікації молодих вчених, майбутніх маститих науковців. В основному, це матеріали дисертаційних досліджень, які пройшли апробації на наукових конференціях різних рівнів і представлені за рекомендаціями наукових керівників у редакційну колегію часопису.

Вклад науковців географічних наукових центрів у розбудову Наукових записок ТДПУ та ТНПУ відображено на картосхемі рис. 1.

Рис. 1. Типологія регіональних наукових центрів за кількістю публікацій у наукових записках ТДПУ, ТНПУ

З 2006 року членами редакційної колегії збірки стали доктор географічних наук, професор М.Я.Сивий, кандидат географічних наук, доцент П.Л.Царик (технічний редактор), а з 2009 року у склад редакційної колегії увійшов доктор економічних наук, професор В.Я. Брич. У 2010 році до складу редакційної комісії запрошено проф. Рудька Г.І., а з 2011 року у склад редакційної колегії часопису включено проф. В.М. Петліна.

. За чотирнадцятилітній період функціонування часопису випущено 30 його номерів, з яких чотири номери є спецвипусками міжнародних наукових конференцій [2]. Всього у виданні опубліковано 1233 статті науковцями усіх регіонів України.

Черговий період розбудови наукового часопису розпочато у 2010 році з отриманням свідоцтва про державну реєстрацію. До складу редколегії журналу запрошено іноземних професорів Вячеслава Андрейчука, Казімеша Кшеминя, Голосова В.М., Двінських С.О. Дописувачами часопису стали науковці Харківського ун-ту ім. Григорія Сковороди, Таврійського Дніпропетровського, Черкаського технологічного, Мукачівського державного університетів, Інституту регіональних досліджень НАН України, фахівці центру «Облдержродючість», НПП «Дністровський каньйон», вишів м Чернівці тощо. Учасниками останніх номерів часопису стали відомі географі професори К. Мезенцев, Г.Денисик, С. Шевчук, М. Дністрянський, В. Фесюк, Н.Максименко, М. Сивий, С.Сонько, Л. Царик, Ю. Кисельов, Є.Іванов. З 2011 року у часописі опубліковано

У 2019 році до редакційної колегії часопису запрошено професорів Кавецького Ігора, Чемпрук Йоланту (Республіка Польща), Максименко Надію Василівну (ХНУ ім В.Н.Каразіна) У такому складі редколегії часопис пройшов переатестацію і затверджений наказом МОІН в якості фахового видання України категорії «Б» за спеціальностями 106 Географія, 101 Екологія, 242 Туризм, 103 Науки про Землю. Збірка входить до української реферативної бази даних «Україніка наукова». Матеріали індексуються Google Scholar, Journal Factor, Jifactor. Опубліковані статті отримують міжнародний індекс DOI.

Література:

1. Бюлетень ВАК України. - К., 1997, № 1. – 92 с.
2. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль, 1998. – №1. – 88 с.
3. Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль, 1998,1999,2000,2001,2002,2003. – №№1,2,3.
4. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль, 2004,2005,2006,2007,2008, 2009,2010, 2011 – №№1,2,3.
5. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. – Тернопіль, 2012 - 2020. – №№1,2.

НОВЕ МОНОГРАФІЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ І.С. КРУГЛОВА «МІЖДИСЦИПЛІНАРНА ГЕОЕКОЛОГІЯ»

Рецензована монографія складається зі вступу, п'яти розділів, загальних висновків, списку літератури. Загальний обсяг праці становить 292 сторінки, з яких 255 сторінок тексту основної частини, у т. ч. 80 рисунків, 40 таблиць, 11 фотографій. Список використаних джерел налічує 742 позиції.

Зважаючи на сучасну кризу у методології науки, такого роду дослідження дуже важливі, оскільки формують цілісний науковий підхід до розуміння концепції трансдисциплінарної геоєкології. Дисертаційна монографія Круглова І.С. є цінним науковим дослідженням в області трансдисциплінарності. Її зміст і стиль написання зацікавлять значне коло теоретиків і практиків міждисциплінарних наук, котрі відстежують нові напрями у вітчизняному і світовому наукознавстві.

Робота І.С. Круглова стимулює до інтеграційних міжгалузевих досліджень, зокрема геоєкологічних, конструктивно-географічних, еколого-географічних. Вони важливі і в загальному контексті наукового супроводу проблеми, оскільки в процесі таких досліджень поступово формуються нові уявлення про еволюцію науки, поглиблюються методичні підходи, ставляться нові завдання.

Варто відзначити тісний зв'язок теми монографії з тематикою науково-дослідних робіт, що виконувалися при кафедрі фізичної географії ЛНУ ім. І. Франка за участі автора Зокрема :

«Формування інформаційного середовища сталого розвитку Карпатського регіону України» (номер держреєстрації 0107U002036);

«Ландшафтні передумови сталого розвитку Українських Карпат та Волино-Поділля» (0109U004318);

«Екологічна, демокультурна, соціально-економічна та геополітична безпека регіону: географічні проблеми на матеріалах карпатських областей України» (0110U001359);

«Просторово-часова організація ландшафтів Волино-Поділля, Українських Карпат і Кримських гір» (0115U003692);

«Еволюція, структура, динаміка та оптимізація геокомплексів Українських Карпат і Західноукраїнського краю» (0118U000594).

Крім того, у монографії використані матеріали науково-прикладних проектів, підтриманих закордонними грантами: «Трансформаційні процеси в регіоні Дністра», Міністерство освіти і науки ФРН, ЮНЕСКО, 1999-2005 [46, 47, 51] «Підготовчий проект до Програми сталого розвитку басейну р. Тиса», ПРООН,

2001-2002 [10]; «Інформація про природні ресурси для менеджменту національних парків польсько-українського пограниччя», Шведський Інститут, 2005-2008;

«Розвиток Карпатської екологічної мережі», Міністерство довкілля Нідерландів, 2007-2008 ;

«Реалізація транскордонної екологічної поєднаності Українських Карпат», Міністерство довкілля Нідерландів, 2008-2010;

«Інвентаризація лук Українських Карпат», Міністерство довкілля Нідерландів, 2008-2010;

«Впровадження стандартів і методів ЄС класифікації оселищ в Україні», Міністерство довкілля Нідерландів, 2009-2011;

«Інтегрований менеджмент водних ресурсів Західного Бугу», Міністерство освіти і науки ФРН, 2010-2013; «Менеджмент транскордонних річок», Фонд Фольксвагена, ФРН, 2016-2019 [42].

Наукове дослідження має низку джерел обґрунтованості і достовірності:

- воно базується на сучасних підходах щодо обґрунтування геоєкології як сучасної трансдисциплінарної науки про тотальні геоєкосистеми, яка зорієнтована на геопросторовому й екологічному підходах, реалізується засобами геоматики й націлена на менеджмент екосистемних послуг. Концептуальне обґрунтування поєднане з теперішніми ІТ-методами та підтвержене дослідженнями конкретних проблем територій. Для цього використано сучасну міжнародну та вітчизняну літературу, а також значний емпіричний матеріал, здобутий автором у процесі виконання різних науково-прикладних проектів.

Новизна наукових положень дисертаційного дослідження полягає в тому, що автором поетапно зреалізовано усі поставлені завдання. Зокрема :

1. Окреслено загальний зміст інтегрованої (трансдисциплінарної) геоєкології на підставі дослідження сучасних передумов її формування. Для цього впорядковано уявлення про об'єкти і

предмети науки з позицій трансдисциплінарності та процесних комплексних систем. Розглянуто інтерпретації змісту геоєкології за об'єктами та предметами дослідження й порівняно з іншими науками. Далі, з позицій системної теорії та сучасних ІТ-методів, з'ясовано особливості геопросторового й екологічного підходів, які склали основу методології геоєкології. Проаналізовано теперішню суспільну кон'юнктуру, міжнародне й вітчизняне законодавство, з огляду на реалізацію геоєкології як трансдисциплінарної науки, що дало змогу визначити геоєкологічний комплекс як реальний (емпіричний) об'єкт геоєкології, а різні типи геоєкосистем – як її теоретичні об'єкти. Трансдисциплінарну складову інтегрованої геоєкології окреслено як соціологічний інструмент адаптивної взаємодії між науковим проектом і стейкхолдерами для досягнення практичної мети;

2. Визначено й обґрунтовано загальні теоретичні об'єкти геоєкології – геоєкосистеми – з позицій релятивістського світогляду, системного підходу й технології ГІС.

Зокрема впорядковано наявні уявлення про екологічну (субстанційну), морфологічну (просторову) та динамічну (часову) організації ландшафту як реального об'єкта – геоєкологічного комплексу. Сформульована ідея геоєкосистем як загального теоретичного об'єкта – геопросторової процесної моделі ландшафту, яка поєднує його компоненти-властивості за допомогою процесів і функцій, реалізованих засобами алгебри карт ГІС. Компоненти геоєкосистем відображають диференційовані у геопросторі екологічні властивості ландшафту як категорійні або числові геосистеми у формі цифрових геоданих. «Провідні» компоненти формують вводи процесних моделей, а «підпорядковані» – виводи.

Виводи асоціюють з емерджентними ландшафтними властивостями як предметами дослідження. Такий підхід дає змогу інтерпретувати й реалізувати як геоєкосистеми різноманітні геомо-, біо- або соціоцентричні ландшафтні моделі. Також розроблено загальну багатовимірну класифікацію, на підставі якої розрізняють дискретні або континуальні, категорійні або числові, морфогенні або трансморфогенні, а також статичні (зокрема квазідинамічні) або динамічні геоєкосистеми. Концепція геоєкосистем розвиває уявлення про множинність просторової організації ландшафту;

3. Визначено й обґрунтовано голістичний теоретичний об'єкт інтегрованої геоєкології – тотальну геоєкосистему, – як мережу поєднаних комплементарних геоєкосистем, яку можна розширювати в міру накопичення знань про ландшафт. Інтеграційною основою тотальної геоєкосистеми є загальна міждисциплінарна генетична модель ландшафту – базова геоєкосистема. Її вивід одночасно слугує вводами для дисциплінарних моделей, – спеціальних геоєкосистем, – які деталізують окремі аспекти організації ландшафту. Концепція Т-ГЕС поєднує ідею множинності просторової організації ландшафту з об'єктами різних географічних наук та уявленням про тотальну екосистему людини за допомогою процесної мережної моделі, орієнтованої на технологію ГІС. Через це її можна ефективно реалізовувати у конкретних дослідженнях.

4. Сформовано й обґрунтовано уявлення про базову геоєкосистему як загальну міждисциплінарну генетичну модель ландшафту, яка слугує інтеграційною платформою для інших дисциплінарних моделей у рамках тотальної геоєкосистеми. Для цього запропоновано цілісну концепцію екологічної, морфологічної й динамічної організації базової геоєкосистеми; розглянуто практичне застосування цієї моделі, зокрема у сфері територіального планування; а також окреслено камеральні та польові методи її делімітації й аналізу, з використанням технології геоматики. Концепція базової геоєкосистеми є подальшим розвитком уявлень європейського вчення про ландшафт, які інтерпретували з позицій процесного системного підходу. Отже, вводами базової геоєкосистеми є характеристики рельєфу, ґрунтоутворних відкладів, клімату й землекористування, а виводом – властивості наземного покриву як поєднання ґрунтів, біоценозів і техногенних об'єктів, які забезпечують екосистемні послуги. Наслідуючи геоботанічний підхід, на підставі властивостей наземного покриву розрізняють фактичні й потенційні природні базові геоєкосистеми.

5. Сформовано й обґрунтовано уявлення про спеціальні геоєкосистеми як комплементарні дисциплінарні фізичні, біотичні або суспільні моделі ландшафту, які доповнюють або деталізують базову геоєкосистему у рамках Т-ГЕС. Основою спеціальних геоєкосистем можуть слугувати наявні дисциплінарні моделі ландшафту, – наприклад, статична корелятивна модель площинної ерозії RUSLE або динамічна механістична модель (симулятор) лісового ландшафту LANDIS-II, – які параметризують з використанням геосистеми наземного покриву як виводу Б-ГЕС. С-ГЕС бувають як морфогенними – якщо наслідують геопросторову конфігурацію Б-ГЕС, так і трансморфогенними – коли відображають латеральні ландшафтні потоки, які перетинають просторові межі Б-ГЕС. Трансморфогенними є, наприклад, водозбірні гідрологічні моделі ландшафту. Концепція спеціальних геоєкосистем дозволяє гармонізувати й інтегрувати методи географічних дисциплін у

трансдисциплінарні геоекологічні дослідження за допомогою технології геоматики.

Крім того, для конкретного унаочнення підходів трансдисциплінарної геоекології, у цій праці детально описано методи й результати делімітації й аналізу тотальної геоекосистеми модельної території площею 293 км², розташованої у Карпатах. Зокрема делімітували та проаналізували базову геоекосистему, а також кілька типів статичних трансморфогенних спеціальних геоекосистем: водозбірну, видозбірну, транспортної доступності лісових ресурсів й адміністративну. Для визначення ретроспективної динаміки лісового ландшафту створили квазідинамічну спеціальну геоекосистему на основі різночасових космозображень, а для дослідження майбутньої еволюції лісових екосистемних послуг за сценаріями зміни клімату застосували динамічну спеціальну геоекосистему на основі симулятора LANDIS-II.

Результати дослідження Круглова І.С. використовуються в різних сферах науково-педагогічної і науково-прикладної діяльності, навчальній роботі для удосконалення різних навчальних курсів для студентів географічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка;

Аналіз змісту монографічного дослідження та його результатів дає можливість стверджувати, що вони послідовно і достовірно розкривають поставлені завдання. Зміст роботи викладено у п'яти розділах, кожен з яких є самостійним дослідженням послідовних аспектів опрацьованих у роботі завдань.

У «Вступі» автор переконливо аргументував необхідність розв'язання поставлених завдань, чітко сформулював актуальність, новизну, теоретичну і практичну значущість роботи, її об'єктно-предметну сутність. Визначено й обґрунтовано уявлення про теоретичний об'єкт інтегрованої геоекології, сформовано уявлення про загальну міждисциплінарну генетичну модель ландшафту, комплементарні дисциплінарні моделі ландшафту. На матеріалах певних територій апробована ефективність запропонованих підходів. Висвітлено особистий внесок здобувача, апробація матеріалів дослідження, зв'язок з науковими темами, грантами, практичне значення результатів, структура монографії.

У 1 розділі – «Фактори формування трансдисциплінарної геоекології» розкрито феномен трансдисциплінарності, концептуальні положення їх еволюції, етапи комплексного поетапного дослідження поставлених автором завдань. Наведені 5 основних тлумачень змісту геоекології, висвітлена сутність геопросторового і екологічного підходів як провідних складових методології геоекології.

У II розділі дисертаційної монографії розкрито методологічні засади дослідження, висвітлено загальний зміст цієї науки, її об'єкти, дисциплінарну організацію, трансдисциплінарну складову, а також особливості організації досліджень. Означена мета трансдисциплінарної геоекології. Висвітлені різні типи геоекосистем, як геопросторових процесних моделей. Наведені концептуальні схеми дискретної та континуальної геоекосистем. Подано визначення тотальної геоекосистеми (Т-ГЕС) як всеохопної геопросторової процесної моделі ландшафту. Для гармонізації й інтеграції підсистем Т-ГЕС використовують загальну міждисциплінарну генетичну модель, яку називають базовою геоекосистемою (Б-ГЕС). Наведена концептуальна схема тотальної геоекосистеми. Визначені етапи організації трансдисциплінарного геоекологічного проєкту та етапність його реалізації.

Третій розділ кваліфікаційної роботи присвячений аналізу загальної міждисциплінарної моделі ландшафту – інтеграційній основі Т-ГЕС. Базова геоекосистема є дискретною категорійною морфогенною статичною моделлю. Означена концептуальна схема екологічної організації базової геоекосистеми, а також концептуальна схема морфологічної організації базової геоекосистеми. Запропонована таблиця ієрархії просторових одиниць базової геоекосистеми.

Четвертий розділ «Спеціальні геоекосистеми – С-ГЕС» містить огляд основних категорій дисциплінарних ландшафтних моделей, які деталізують і доповнюють базову геоекосистему специфічною, здебільшого кількісною, інформацією у рамках Т-ГЕС. С-ГЕС реалізують за допомогою наявних дисциплінарних геопросторових процесних моделей у такий спосіб, щоб одним із їхніх введів була геосистема наземного покриву як вивід Б-ГЕС. На матеріалах найпоширеніших водозбірних (гравітаційно-конвергентних) спеціальних геоекосистем продемонстрована реалізація за допомогою глобальної функції акумуляції стоку з використанням цифрової моделі висот. Осередками таких спеціальних геоекосистем є зливи водозборів, – здебільшого пункти, розташовані у тальвегах, – які характеризують з огляду на властивості руслового стоку. Околами є самі водозбори, обмежені вододілами.

У п'ятому розділі монографії «Геоекосистеми басейнів Апшиці та Малої Шопурки» проілюстровано викладені раніше концептуальні та методичні підходи прикладом конкретної

тотальної геоекосистеми, створеної для території площею 293 км² на заході Рахівського району (Закарпаття).

В основу роботи покладені теоретичні напрацювання і результати власних експедиційних досліджень.

Структура монографії логічна, дослідження завершене, добре ілюстроване. В опублікованих працях викладені її основні ідеї та результати, які доповідались на міжнародних і регіональних наукових форумах.